

ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի
նախարարություն

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Արագածոտնի մարզ

Թալինի թիվ 2 հիմնական դպրոց

Թեմա՝ Սովորողների քննադատական մտածողության զարգացումը
աշխարհագրության ուսուցման գործընթացում

Ուսուցչուհի՝ Լախոյան Կարինե Մինասի

ԹԱԼԻՆ 2022

Բովանդակություն

Ներածություն-----	3
Սովորողների քննադատական մտածողության զարգացումը աշխարհագրության ուսուցման գործընթացում-----	4
Եզրակացություն-----	14
Օգտագործված գրականության ցանկ-----	15

Ներածություն

Թեմայի կարևորությունը: Քննադատական մտածողության ձևավորումն ու զարգացումն այսօր հանդիսանում է կրթության գլխավոր նպատակներից մեկը: «Այն այսօր մոդայիկ բառակապակցություն է: Սակայն թե ի՛նչ է այն նշանակում, որտե՛ղ է սկսվում և որտե՛ղ վերջանում, այս հարցերի շուրջ համաձայնություն չկա:

Ժամանակակից աշխարհում քննադատական մտածողության կարևորությունն էլ ավելի է աճում, քանի որ տեղեկատվական հոսքերի բազմազանության ու արագության պայմաններում մարդուն անհրաժեշտ են գործիքներ ու մեթոդներ, որոնք նրան հնարավորություն կտան ֆիլտրել, դասակարգել և գիտելիքի վերածել այն տեղեկատվությունը, որն իրեն անհրաժեշտ է: Քննադատական մտածողությունը, հանդիսանալով մտածողության ձև, դատողություններ անելու մեթոդ առաջարկում է մի շարք գործիքներ ու հնարքներ, որոնք հնարավորություն են տալիս մարդուն հաղորդակցվել ու ստացված տեղեկատվությունը վերլուծել այնպես, որ դատողությունները կախված չլինեն կարծրատիպերից, իսկ տեղեկատվությունը վերածվելով գիտելիքի կարողանա գործառնական կիրառում ստանալ:

Նախ և առաջ ասելիքը (կամ գրելիքը) պետք է դարձնել փաստարկված՝ արգումենտացված (լեզվի ու տրամաբանության տեսակետից), ինչպես նաև փաստերով հարուստ և հղումներով: Չէ՞ որ մեր նպատակն է՝ հավաստի տեղեկություն հաղորդել, և եթե նույնիսկ դա վերջնական ճշմարտություն չէ՝ ապա համոզել, որ մեր կարծիքը լեզվատիմ է: Այսինքն՝ որքան կարելի է ավելի լեզվատիմ, վստահելի դարձնել մեր ասելիքը (գրելիքը):

Թեմայի նպատակը: Դպրոցներում քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի կիրառման հնարավորությունների բացահայտումն ու հիմնավորումն է՝ որպես կրտսեր դպրոցականների ճանաչողական կարողությունների զարգացմանը նպաստող մանկավարժական տեխնոլոգիա:

Սովորողների քննադատական մտածողության զարգացումը աշխարհագրության ուսուցման գործընթացում

Հասարակական կյանքի անբաժանելի մաս հանդիսացող կրթությունը բոլոր դարաշրջաններում ուղղված է եղել հասարակության պահանջների բավարարմանը: Կրթության նպատակը մանկավարժության մեջ միշտ եղել է անփոփոխ՝ աճող սերունդը նախապատրաստել կյանքին, ձևավորել տվյալ ժամանակաշրջանի համար հասարակության լիարժեք, ակտիվ անդամներ, իսկ կրթության խնդիրներն անընդհատ փոփոխվել են՝ պայմանավորված նոր հասարակական պահանջների ձևավորմամբ, տվյալ հասարակության տնտեսական, գիտական, մշակութային զարգացմամբ: Արդի մանկավարժական որոնումները նպատակ ունեն ուսուցման գործընթացը դարձնել այնպիսին, որ սովորողները դառնան այդ գործընթացի ակտիվ մասնակիցները, որ նրանց պասսիվ ունկնդրողի դերը փոփոխվի ակտիվ մասնակցի դերով: Դրա շնորհիվ աշակերտները դառնում են առավել անկաշկանդ ու ինքնուրույն, նրանց մոտ ձևավորվում են ուսման դրական դրդապատճառներ, ճանաչողական հետաքրքրություններ ու կարողություններ: Սովորողների ճանաչողական կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումը ժամանակակից մանկավարժության կողմից դիտարկվում է որպես արդի հասարակական պահանջ և կրթության կարևոր խնդիր: Ճանաչողությունը մարդկային մտածողության մեջ իրականության արտացոլման ու վերարտադրման գործընթաց է, որն ապահովում է ճշմարտության իմացում, գիտելիքների ձեռքբերում, յուրացում ցանկացած կատարած աշխատանքում ստեղծագործական մոտեցում:

Վերը նշված կարևորագույն խնդիրների լուծման նպատակով ժամանակակից մանկավարժության մեջ կիրառվում են բազմաթիվ մանկավարժական տեխնոլոգիաներ: Ուսուցման գործընթացի կատարելագործմանը, սովորողների ակտիվացմանը, ճանաչողական կարողությունների ձևավորմանն ու զարգացմանը մեծապես նպաստում է մանկավարժական տեխնոլոգիաների շարքում իր ուրույն տեղն ունեցող քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան:

Քննադատական մտածողության ձևավորման ու զարգացման հիմնախնդիրները դիտարկել են 20-րդ դարի վերջերին ԱՄՆ-ի հոգեբան-մանկավարժներ Ջ.Լ.Սթիլը, Ք.Ս.Մերեդիթը, Չ.Թեմփլը, ինչպես նաև Բ.Բլումը, Դ. Հուսլայերնը, Դ. . Քլուսթերը և ուրիշներ: Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի կիրառման խնդիրներին ու արդյունավետությանը ավելի ուշ անդրադարձել են ժամանակակից մանկավարժներ Գ.Սելեվկոն, Ի.Ջագաշևը, Ս.Ջաիր-Բեկը, Ի.Մուշտավինսկայան, Մ.Կլարինը, Վ.Կուկուշինը, Վ.Միժերիկովը և այլք: Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան՝ որպես կրտսեր դպրոցականների ճանաչողական կարողությունների ձևավորման ու զարգացման միջոց դեռևս չի ենթարկվել ամբողջական գիտամանկավարժական ուսումնասիրման ու վերլուծության:¹

Այսօր ժամանակակից հասարակությանը պետք է այնպիսի կրթություն, որը հասարակության յուրաքանչյուր անդամին հնարավորություն կտա զարգացող ու փոփոխվող աշխարհում քայլել այդ փոփոխություններին համընթաց՝ անընդհատ զարգացնել մտավոր կարողությունները, լինել նախաձեռնող ու ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերել կյանքի տարբեր բնագավառներում:

Մանկավարժության նկատմամբ նոր պահանջները, ինչպես նաև սոցիալական կյանքի բոլոր ոլորտներում տեղի ունեցող էական փոփոխությունները, գիտության ու տեխնիկայի մեծ արագությամբ ընթացող առաջընթացը, տեղեկատվության կուտակումը հանգեցրին կրթության համակարգի արդիականացման, նորարարական գործունեության և կրթական բարեփոխումների իրականացման անհրաժեշտության:

Ճանաչողության հիմնախնդիրը բավականին ծավալուն քննարկվում է փիլիսոփայական գրականության մեջ: Ճանաչողության խնդրի պարզաբանմանը, սովորողների ճանաչողական ակտիվությանը, ճանաչողական կարողությունների, հետաքրքրությունների ձևավորմանն ու զարգացմանը անդրադարձել են նաև բազմաթիվ մանկավարժներ: Ճանաչողությունն ակտիվ գործընթաց է, այն ուսումնասիրվում է

---

¹ 1.Լ. Թորքոմյան, «Մանկավարժական հիմունքներ»
2.Բարբանսկի հատոր առաջին

ուսուցման գործընթացի հետ փոխկապվածության մեջ և անմիջականորեն կապված է պրակտիկայի հետ: Ժամանակակից մանկավարժահոգեբանական հետազոտությունները /Լ.Զանկով, Ղեկոնին, Վ.Դավիդով, Ժ.Պիաժե և այլք/ վկայում են, որ առավել նպատակահարմար է երեխաների ճանաչողական հետաքրքրությունների, ճանաչողական կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումը սկսել վաղ տարիքից: Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է որոնել, մշակել և ներդնել կրտսեր դպրոցականների ճանաչողական ակտիվության, ճանաչողական հետաքրքրության ու ճանաչողական կարողությունների ձևավորմանն ու զարգացմանը միտված նոր մոտեցումներ ու գաղափարներ, քանի որ դա դպրոցում ուսուցման գործընթացի հաջողության, արդյունավետության գլխավոր պայմաններից մեկն է:

Ուսուցման գործընթացում սովորողների ակտիվ մասնակցությամբ, ուսման դրական դրդապատճառների շնորհիվ դրսևորվում են ճանաչողական հետաքրքրություններ, ուսումնական նյութի նպատակաուղղված ակտիվ ընկալում, իմաստավորում ու առավել խորությամբ յուրացում:

Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան միավորել ու իր մեջ է ամփոփել վերը նշված մանկավարժական տեխնոլոգիաների արդյունավետ, արդիական ու նշանակալի կողմերը՝ դառնալով առավել ընդգրկուն ու ժամանակի պահանջներին համահունչ: Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան դիտարկվել է որպես տարրական դպրոցում կիրառելի ակտիվ և ադապտիվ մանկավարժական տեխնոլոգիա, քանիոր այն ուղղված է սովորողների պասսիվներարտադրողի դերը ակտիվ մասնակցի դերով փոխարինելուն, սովորողների բնականոն զարգացման համար նպաստավոր պայմաններ ստեղծելուն, երեխաների տարիքային ու անհատական առանձնահատկություններին համապատասխան պայմաններ, աշխատանքի տեմպ ու կազմակերպման ձև ապահովելուն:

Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի կիրառումն իրականացվում է ըստ հստակ սահմանված փուլերի՝ խթանում, իմաստավորում և կշռադատում /ԽԻԿ համակարգ/: Այս համակարգն ուղղված է սովորողների

ճանաչողական կարողությունների զարգացմանը, որի շնորհիվ խթանվում ու վեր են հանվում սովորողների ունեցած գիտելիքները, իմաստավորվում և կշռադատվում էուսուցանվող նյութը՝ վերլուծության, համադրության, համեմատությունների ու եզրահանգումների միջոցով: Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան հանդես է գալիս որոշակի մեթոդախմբով, ընդ որում յուրաքանչյուր մեթոդ կիրառվում է ԽԻԿ համակարգի կոնկրետ փուլում՝ ելնելով տվյալ մեթոդի նպատակներից: Օրինակ՝ մտավոր գրոհի մեթոդը կիրառելի է խթանման փուլում, իսկ հինգ բուսական շարադրանքի մեթոդը կամ Վեննի դիագրամ մեթոդը միայն կշռադատման փուլում և այլն:

քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի մեթոդները տարրական դպրոցում կիրառելի են միայն որոշակի փոփոխությունների, պարզեցումների արդյունքում: Ուստի նախագծի մեջ ներկայացված մեթոդները համապատասխանեցվել են դպրոցին, օրինակ՝ մտավոր գրոհի, քառաբաժանում, ինքնագնահատման աղյուսակ /ԳՈԻԱ/, Վեննի դիագրամ, հնգյակ, կանխագուշակումների աղյուսակ, կենսագրական քննադատություն, աքրոստիկոս և այլ մեթոդներ: Յուրաքանչյուրը դիտարկվել է հետևյալ սկզբունքով՝ ինչին է նպաստում, ինչպես է իրականացվում և ինչպես կարող է կիրառվել դպրոցում: Օրինակ՝ ջիգսո /խճանկար/ մեթոդը առավելապես նպաստում է սովորողների համագործակցային կարողությունների ձևավորմանը: Այն դպրոցում անհրաժեշտ է կիրառել միայն փոքր խմբերով, պարզ և մատչելի բովանդակությամբ նյութի ուսումնասիրման ժամանակ: Աշխատանքային խմբերը պետք է լինեն փոքրաքանակ: Խմբային աշխատանքների ժամանակ դպրոցականների նկարելի է թույլատրել նշումներ անել, որպեսզի չդժվարանան և չհոգնեն:

Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի մեթոդները խմբավորվել են հիմք ընդունելով «Հանրակրթության պետական չափորոշիչ բաղադրիչները: Այսպես, օրինակ՝

- գիտելիքների համակարգ ձևավորող մեթոդներն են՝ մտավոր գրոհի, փոխգործուն նշաններ, խմբավորում և այլն:

- ճանաչողական կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ Վեննի դիագրամ, խորանարդում, քառաբաժանում, պրիզմա, մանրապատում /կմախք/ և այլն:

- հաղորդակցական կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ հարցադրումներով ուղղորդված ընթերցանություն, «Հաստ» և «բարակ» հարցեր և այլն:

- համագործակցային կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ ջիգսո /խճանկար/, շրջանաձև շարադրանք և այլն:

- ստեղծագործական կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ հնգյակ, բանալի բառեր, աքրոստիկոս և այլն:

- ինքնուրույն գործունեության կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ ինքնագնահատման աղյուսակ /ԳՈԻՍ/, երկու աստղև մեկ ցանկություն և այլն:

- արժեքային համակարգ ձևավորող մեթոդներն են՝ ռուբրիկ, հեղինակի աթոռ մեթոդները:

Իրականացված խմբավորումը պայմանական է, քանի որ քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի որոշ մեթոդներ կարելի է միաժամանակ դիտարկել չափորոշի մի քանիբաղադրիչների տեսանկյունից: Մեթոդները խմբավորվել են՝ ելնելով դրանց առաջնային նպատակներից:

Դպրոցում քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի կիրառումը կլինի արդյունավետ մի շարք մանկավարժական պայմանների առկայության դեպքում.

- բարենպաստ և զարգացնող կրթական միջավայրի ապահովում,
- սովորողների տարիքային և անհատական առանձնահատկությունների հաշվառում,
- ուսուցման գործընթացի միջոցների, մեթոդների, ընթացակարգի ճիշտ ընտրություն,
- ուսումնական գործունեության բազմազան տեսակների կիրառում,
- ուսման դրական ու ներքին դրդապատճառների ձևավորում,
- դասարանում դրական հոգեբանական մթնոլորտի ապահովում,
- ուսուցչի մասնագիտական պատրաստվածության առկայություն:

Քննադատական մտածողությանը նվիրված հետազոտությունների ուսումնասիրման հիման վրա ներկայացնելու ենք ուսումնական գործընթացում ավագ դպրոցականների

քննադատական մտածողության զարգացման պայմանները, գործոնները, մեթոդները, աշխատանքի ձևերը:

Քննադատական մտածողության զարգացումը կարևորվում է հանրակրթության բոլոր աստիճաններում, ընդամին յուրաքանչյուր աստիճան ունի իր խնդիրները, բովանդակությունը, մեթոդները, միջոցները, տեխնոլոգիաները, աշխատանքի կազմակերպման ձևերը:²

Ավագ դպրոցական տարիքում քննադատական մտածողության զարգացումն առավել է կարևորվում. պատանեկության կենսափուլում առաջնային են դառնում կենսական խոր բովանդակությամբ հարցադրումները, մասնագիտական կողմնորոշումները, աշխարհի նկատմամբ գնահատողական վերաբերմունքը, ինքնահաստատման, ինքնադրսևորման, ճանաչողական գործունեության նոր ձևերի տիրապետման պահանջումները, որոնք պահանջում են քննադատական մտածողության զարգացման անհրաժեշտություն:

Ուսումնական գործընթացում կարելի է առանձնացնել քննադատական մտածողության զարգացման հետևյալ **գործոնները՝**

- ✓ *դրդապատճառային՝* հետաքրքրություն ուսումնասիրվող նյութի նկատմամբ,
- ✓ *կազմակերպչական-մեթոդական՝* աշխատանքի կազմակերպման ձևերը, մեթոդները, միջոցները, եղանակները, դասավանդողի մասնագիտական կոմպետենցիաները,
- ✓ *տեղեկատվական՝* տպագիր և էլեկտրոնային աղբյուրների մատչելիությունը, հասանելիությունը, դրանցով աշխատելու կարողությունների զարգացումը,
- ✓ *հաղորդակցական՝* փոխներգործուն միջավայրի ձևավորումը,

---

² 3.Ա. Հովհաննիսյան, Կ. Հարությունյան, Ս. Խրիմյան և ուրիշներ, «Համագործակցային ուսուցում ձեռնարկ», 2006թ

4.Սերգեյ Մանուկյան Ընդհանուր մանկավարժագիտություն- 2005թ.

5.Ամիրջանյան Զրույցներ սկսնակ ուսուցչի հետ

6.Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика, 2009

- ✓ *ռեֆլեքսիվ-գնահատողական՝* իր և այլ անձանց տեսակետների համարժեք գնահատումը, հետահայաց անդրադարձն ու վերլուծությունը:

Քննադատական մտածողության զարգացման գործընթացի արդյունավետությունն ապահովում են մանկավարժական միջարք **սլայմաններ՝**

- ✓ *ուսումնական նյութի պրոբլեմային բնույթն ու տեղեկատվական հազեցվածությունը.* հնարավոր է քննարկել, ապացուցել, փաստարկել այն նյութը, որը հիմնված է կոնկրետ փաստերի, տվյալների, աղբյուրների վրա,
- ✓ *տեղեկույթի գիտականությունը, արժանահավատությունը, արդիականությունը, սոցիալական նշանակությունը,* այսինքն՝ ուսումնական նյութում կենսական հիմնախնդիրների, սոցիալական նշանակություն ունեցող հարցերի արտացոլումը,
- ✓ *ուսումնական տեղեկույթի, թեմայի հիմնախնդրի նկատմամբ հետաքրքրության արթնացումը, ուսումնական դրդապատճառների ձևավորվածությունը.* էթե սովորողը ցանկանում է իմանալ, ըմբռնել, իմաստավորել, խորանալ նյութի բովանդակության մեջ, ապա նա ստեղծագործական վերաբերմունք է դրսևորում, փորձում է տեղեկատվական տարբեր աղբյուրներից քաղել լրացուցիչ տեղեկույթ, համեմատել, համադրել, եզրահանգումներ անել,
- ✓ *կրթության բովանդակությունն արտահայտող փաստաթղթերում քննադատական մտածողությանը նպաստող բաղադրիչի կարևորումը,*
- ✓ *կրթական գործընթացի հաղորդակցական բնույթը, ինտերակտիվ միջավայրի ձևավորումը.* քննադատական մտածողությունը զարգանում է բանավեճի, քննարկումների արդյունքում: Կարևոր է, որ սովորողներն ազատ, առանց սխալվելու վախի արտահայտ են իրենց տեսակետը հանդուրժողականության և փոխըմբռնման մթնոլորտում: Այս առումով ուշագրավ է Դ. Կլուստերի այն դիտարկումը, որ քննադատական

- մտածողությունը սոցիալական բնույթ ունեցող մտածողություն է. ցանկացած միտք ստուգվում և հղկվում է, երբ քննարկվում է ուրիշների հետ,
- ✓ *խմբային և անհատական աշխատանքների արդյունավետ համադրումը, խմբային աշխատանքի խրախուսումը.* աշխատանքը փոքր խմբերում թույլ կտա առավել վստահ լինել ու նեղ շրջանակում արտահայտել կարծիքը. խմբային տեսակետում կհամադրվեն խմբի անդամների անհատական տեսակետները, իսկ տվյալ աշակերտը ձեռքկրերի համարձակություն և կունենա վստահության զգացում:

Ավագ դպրոցում սովորողների քննադատական մտածողության զարգացման համար նպատակահարմար է կիրառել հետևյալ **մեթոդները, աշխատանքի ձևերը՝**

- ✓ աշխատանքում, ուսումնական և կենսական իրավիճակներում, գործնականում սովորողներին մղել ուսումնական նյութի շուրջ կանխատեսելու, մեկնաբանելու, ապացուցելու, իր բառերով արտահայտելու, վերլուծելու, համադրելու, համեմատելու, ժխտելու, հիմնավորելու, փաստարկելու, պատճառահետևանքային կապերը գտնելու, արժևորելու, փաստերի հիման վրա եզրահանգելու, հարցեր ձևակերպելու և այլն,
- ✓ տարբեր թեմաներին նվիրված էսսեները, գիտական, գիտահանրամատչելի նյութերի վերաբերյալ կարծիքները, համառոտ և ընդարձակ գրախոսությունները,
- ✓ երկրում, տարածաշրջանում քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական, էկոլոգիական, կրթական, մարզամշակութային հարցերի վերաբերյալ քննարկումները, խոսքի՝ համապատասխան ոճին բնորոշ լեզվաքերականական միջոցներով համարժեք ձևակերպումները,
- ✓ գեղարվեստական, վավերագրական ֆիլմերի, հեռուստահաղորդումների, սոցիալական հոլովակների, արդիական թեմաների վերաբերյալ համացանցային նյութերի քննարկումները, այդ նյութերի

արժանահավատության ստուգումը տարբեր աղբյուրներով, գրքի, ֆիլմի կերպարի կամ կերպարների, վերջաբանի, գործողությունների, զարգացումների, բախումների լուծման, վերջաբանի վերաբերյալ գրավոր և բանավոր կարծիքը, արտահայտված կարծիքի քննարկումը, մեկնաբանումը, հիմնավորումը,

- ✓ տեքստի առանցքային գաղափարի առանձնացումը, վերլուծությունը, ընդհանրացումը, կենսական իրավիճակներից կամ անձնային փորձից վերցված օրինակներով մեկնաբանումը, ստեղծագործաբար զարգացումը, կանխատեսումը, անդրադարձը, ընդ որում՝ այդ աշխատանքը կարող է կրել բազմազան բնույթ՝ քննադատական կարծիք, վերլուծություն, հավանություն, հերքում, ներկայացում, գնահատում, հիմնավորում, ապացուցում,
- ✓ միևնույն նիւնախնդրի՝ տարբեր տեսանկյուններից մեկնաբանումը (ստույգ փաստեր, հուզական-գնահատողական մոտեցում, դրական կողմերի, զարգացման հեռանկարների նախանշում, առաջարկություններ, լուծումներ), իր և ուրիշների կարծիքների համեմատումը, հակադրումը, համադրումը, զուգահեռների անցկացումը, անհատական կարծիքների հիման վրա խմբային կարծիքի ձևավորումը, եզրահանգումը, անհատական և խմբային մակարդակում արժևորումը, արտահայտված տեսակետների ընդհանրացումը,
- ✓ միտումնավոր սխալներով, փաստերի խեղաթյուրմամբ շարադրանքի հանձնարարում, որպեսզի սովորողներն ինքնուրույն գտնեն սխալները, շտկեն, հիմնավորեն,
- ✓ բանավեճերը տեղեկույթի քննադատական վերլուծության, փաստարկումների և ապացույցների հիման վրա ձևավորում են տեսակետն արտահայտելու կարողություն,
- ✓ միևնույն թեմայի վերաբերյալ պատմողական, նկարագրական, դատողական շարադրանքները, ուսումնահետազոտական նախագծերը,

խմբային քննարկումները, քեյսերը, դերախաղերն ու գործնական խաղերը, գիտագործնական կոնֆերանսները, առցանց ֆորումները:

Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան դիտարկվել է նաև որպես ակտիվ և ադապտիվ մանկավարժական տեխնոլոգիա, քանի որ դրա կիրառումը հնարավորություն է տալիս սովորողներին լինել ուսուցման գործընթացի ակտիվ մասնակից: Տարրական դպրոցում քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի կիրառումը կրում է որոշակի փոփոխություններ, շատ մեթոդներ վերափոխվում են՝ համապատասխանեցվելով կրտսեր դպրոցականների տարիքային ու անհատական առանձնահատկություններին: Տարրական դպրոցում ուսուցման գործընթացը արդյունավետ, արդիական, աշակերտակենտրոն, սովորողների համար մատչելի ու գրավիչ, հաճելի ու հետաքրքիր դարձնելու համար անհրաժեշտ է վերանայել դասավանդվող առարկաները, ուսումնական ծրագրերը, ուսուցման կիրառվող մեթոդներն ու միջոցները և ժամանակակից ուսուցման գործընթացում նորարարական մանկավարժական տեխնոլոգիաների կիրառման նպատակն ու անհրաժեշտությունը:³

Եզրակացություն

Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան դիտարկվել է որպես տարրական դպրոցում կիրառելի ակտիվ և ադապտիվ մանկավարժական տեխնոլոգիա, քանի որ այն ուղղված է սովորողների պասսիվ վերարտադրողի դերը ակտիվ մասնակցի դերով փոխարինելուն, սովորողների բնականոն զարգացման համար նպաստավոր պայմաններ ստեղծելուն, երեխաների տարիքային ու անհատական առանձնահատկություններին

---

³ 3.Ս. Հովհաննիսյան, Կ. Հարությունյան, Ս. Խրիմյան և ուրիշներ, «Համագործակցային ուսուցում ձեռնարկ», 2006թ

համապատասխան պայմաններ, աշխատանքի տեմպ ու կազմակերպման ձև ապահովելուն:

Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիայի մեթոդները խմբավորվել են նաև հիմք ընդունելով «Հանրակրթության պետական չափորոշի բաղադրիչները: Այսպես, օրինակ՝

- գիտելիքների համակարգ ձևավորող մեթոդներն են՝ մտավոր գրոհ, փոխգործուն նշաններ, խմբավորում և այլն:

- ճանաչողական կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ Վեննի դիագրամ, խորանարդում, քառաբաժանում, պրիզմա, մանրապատում /կմախք/ և այլն:

- հաղորդակցական կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ հարցադրումներով ուղղորդված ընթերցանություն, «Հաստ» և «բարակ» հարցեր և այլն:

- համագործակցային կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ ջիգսո /խճանկար/, շրջանաձև շարադրանք և այլն:

- ստեղծագործական կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ հնգյակ, բանալի բառեր, աքրոստիկոս և այլն:

- ինքնուրույն գործունեության կարողություններ և հմտություններ ձևավորող մեթոդներն են՝ ինքնագնահատման աղյուսակ /ԳՈՒՍ/, երկու աստղ և մեկ ցանկություն և այլն:

- արժեքային համակարգ ձևավորող մեթոդներն են՝ ռուբրիկ, հեղինակի աթոռ մեթոդները:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Լ. Թորքոմյան, «Մանկավարժական հիմունքներ»
2. Բաբանսկի հատոր առաջին
3. Ա. Հովհաննիսյան, Կ. Հարությունյան, Ս. Խրիմյան և ուրիշներ, «Համագործակցային ուսուցում ձեռնարկ», 2006թ
4. Մերգեյ Մանուկյան Ընդհանուր մանկավարժագիտություն- 2005թ.
5. Ամիրջանյան Զրույցներ սկսնակ ուսուցչի հետ

6. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика, 2009